

the bowels of the earth as a type of the use by the bowels of the earth and for an economic legislation is executed - as a type of economic activity.

On mountain business, as type of economic activity concerning the use, guard and safety of bowels of the earth - object of right of ownership of the Ukrainian people, on the criterion of maintenance of objects (quality parameter) it is possible to distinguish the group of material welfares, that is presented by next kinds: 1) the natural blessing is the natural objects and natural resources, involved, were involved or can be involved to the processes of mountain business, including the State fund of deposits of minerals; 2) thing and property blessing are things and property in the field of mountain business, including securities, documents and property rights. On the same criterion it is expedient to distinguish the objects of mountain relations of group of the non-material blessing : 1) the intellectual blessing is results, products of mountain intellectual and creative activity; 2) informative blessing is mountain information; 3) personal non-property rights in the field of mountain business. In the group of the active blessing we will distinguish: 1) the productive blessing is services and results in the field of mountain business; 2) organizational blessing: processes and management results by mountain business.

On the criterion of structure of objects (quantitative parameter) we distinguish the groups of the objects of mountain relations integrated, complex and differentiated, on a criterion to the volume of objects (spatial parameter) are general, family and direct objects, on the criterion of vicissitudes of objects (temporal parameter) are objects of mountain relations in the field of organization, realization and stopping of mountain business.

Keywords: *mountain legislation, objects of mountain relations, codification, mountain business, mining, economic activity.*

УДК 340.12:334.735:006.032

Г. В. Лаврик

ЗАКОНОДАВЧЕ І НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ КООПЕРАЦІЇ (КООПЕРАТИВНОЇ СИСТЕМИ): МІЖНАРОДНИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ РІВЕНЬ

Стаття присвячена дослідженню місця і ролі міжнародних норм і стандартів в процесі законодавчого і нормативно-правового забезпечення підтримки розвитку кооперації, функціонування кооперативної системи в цілому.

Законодавче і нормативно-правове забезпечення сприяння розвитку кооперації (кооперативної системи) в Україні перебуває в тісному взаємозв'язку із законодавчим і нормативно-правовим забезпеченням тих сфер, правовідносини в яких регулюються правом Європейського Союзу. Попри вироблення і прийняття на національному рівні низки нормативно-правових актів, положення яких тією чи іншою мірою стосуються виробничої або промислової кооперації держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав, вдосконалення законодавчого і нормативно-правового забезпечення сприяння розвитку кооперації (кооперативної системи) в Україні відбувається одночасно з аналогічними процесами в державах-членах і державах-кандидатах в члені Європейського Союзу. Мова йде про дотримання вимог щодо наближення до норм і стандартів ЄС норм, які встановлюються для регулювання складових кооперативного руху, та норм, які врегульовують функціонування кооперативної системи в цілому. Такий підхід стає запорукою вироблення і здійснення достатньо виваженої, спрямованої на довготривалу перспективу державної політики сприяння розвитку кооперації (кооперативної системи), а також створення й ефективного використання

завершеної правової конструкції останньої з урахуванням міжнародного досвіду.

Ключові слова: кооперація (кооперативна система), законодавче і нормативно-правове забезпечення, Концепція розвитку національного кооперативного руху, норми і стандарти ЄС, наближення(апроксимація) до *acquis communautaire*.

Постановка проблеми. З визнанням невичерпних можливостей кооперації та підвищенням ефективності використання її потенціалу для подолання нагальних проблем сучасності, адаптації особистості до загострення конкуренції на світовому ринку та динамічного розвитку світової економіки створення і розвиток цілісної кооперативної системи, а також завершеної правової конструкції останньої становить неабиякий інтерес для вітчизняної науки і державотворчої практики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні уявлення вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів, юристів, фахівців в галузі державного управління, практиків про державну політику в сфері кооперативного (або кооперативну політику, або державну кооперативну політику), загальні умови розвитку кооперативних організацій, як-то формування єдиної державної регуляторної політики у сфері їх підприємницької діяльності, і комплексний механізм державного регулювання розвитку сільськогосподарської виробничої та обслуговуючої кооперації [1], а також про кооперативне законодавство та його генезис [2] спонукають до подальшого опрацювання концептуальних ідей та поглядів щодо можливості і доцільності створення й ефективного використання цілісної кооперативної системи (Спираючись на історичний досвід розвитку кооперативного руху, С. Г. Бабенко, одним із перших серед вітчизняних дослідників кооперації, пропонує розуміти під кооперативною системою форму організації господарської,), а також завершеної правової конструкції останньої шляхом прийняття пакету законів як системи окремих нормативних актів, які б кодифікували кооперативне законодавство за його інститутами. Виходячи з цього *метою статті* є проведення системного аналізу законодавчого і нормативно-правового забезпечення підтримки розвитку кооперації, функціонування кооперативної системи в цілому, з'ясування його значення для здійснення достатньо вираженої, спрямованої на довгострокову перспективу державної політики сприяння розвитку кооперації (кооперативної системи).

Виклад основного матеріалу. З-поміж найважливіших типів і видів державної політики як багатовекторної системи, що відтворює динамічну єдність і взаємодію пріоритетних сфер розвитку суспільства, державна політика сприяння розвитку кооперації (кооперативної системи) (або державна політика у сфері підтримки розвитку кооперації (кооперативної системи)) постає як невід'ємна складова утвердження і забезпечення прав і свобод, законних інтересів людини і громадянина, забезпечення соціальної спрямованості економіки та сталого соціально-економічного розвитку. Із прийняттям Основного Закону – Конституції України, законодавчих та інших нормативно-правових актів з питань кооперації, затвердженням стратегічних документів розвитку кооперативного руху, насамперед Концепції розвитку національного кооперативного руху, вона спрямовується на забезпечення громадянам України права на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів (ст. 36 Конституції України) [3]. У цьому контексті вкрай важливим є створення належних умов для задоволення економічних, соціальних та інших потреб членів кооперативних організацій, поліпшення їх економічного стану, а також подальшого розвитку кооперативного руху, як одного із важливих напрямів реалізації структурних змін в економіці України та формування її багатокладності [4]. (Як відомо, кооперативний рух являє собою господарську,

організаційно-масову, громадсько-політичну, культурно-освітницьку й іншу діяльність у формі матеріальної й трудової участі в утворенні й розвитку кооперативів, їх спілок, різноманітних кооперативних підприємств і установ, а також у формі пропаганди кооперативних ідей, агітації за кооперативну форму організації господарства, розробки проектів законів про кооперацію і статутів тощо (Див., напр., Історія кооперативного руху / [С. Г. Бабенко, В. Г. Галюк, С. Д. Гелей та ін.]. – Львів : Ін-т українознавства НАН України, 1995. – С. 15-16.)

Визначення сутності і змісту державної політики сприяння розвитку кооперації (кооперативної системи) на сучасному етапі передбачає врахування стратегії і пріоритетних взаємодоповнювальних напрямів подальшого всебічного розвитку виробничої кооперації; підтримки розвитку обслуговуючої, насамперед сільськогосподарської, кооперації; покладення на державу в особі відповідних органів державної виконавчої влади завдань щодо досягнення, передбачених в Стратегії розвитку споживчої кооперації України (2004-2015 рр.) перспектив і пріоритетів соціально-економічного розвитку споживчої кооперації [5] щодо розбудови розвинутої системи кредитної кооперації [6], а також шляхом врахування закономірностей і сучасних тенденцій розвитку багатofункціональних (універсальних) кооперативів. Водночас належить відстоювати зростаючу роль кооперації в стимулюванні розвитку окремих галузей та виробництв, сфер економічного розвитку, наприклад малого підприємництва [7].

В Концепції розвитку національного кооперативного руху була висловлена думка, що «українська кооперація є інституцією демократичною, з глибоко вкоріненими національними традиціями, притому аналітичною, такою, що орієнтується на задоволення потреб простих людей ...», що вона «становить реальну альтернативу так званому «капіталізму», який не дбає про соціальний захист населення, а відтак їй належить «важливе місце в реалізації соціальної політики, економічної стабілізації, розвитку демократичних основ суспільства» [8, с. 6-7]. Майбутній розвиток української кооперації в цьому документі пов'язується із розвитком виробничих, обслуговуючих, споживчих і багатoproфільних кооперативів у сільському і лісовому господарстві, сировинно-видобувних галузях, промисловості, будівництві, на транспорті, у сфері торговельних, побутових, соціальних, культурних і фінансових послуг, як це відбувається у розвинутих країнах світу [9, с. 17-18].

З цих міркувань (а відповідно, і намірів) перебування України в складі таких авторитетних міжнародних організацій як Організація Об'єднаних Націй (ООН), Міжнародна організація праці (МОП) та інших, а згодом, перебування Центральної спілки споживчих товариств України (Укоопспілки) в складі таких міжнародних кооперативних організацій як Міжнародний Кооперативний Альянс (МКА), асоціація «Ліга національних спілок кооперативних організацій споживчої кооперації країн Співдружності Незалежних Держав», Європейське співтовариство споживчих кооперативів (Euro Coop) відкривають перспективи і реальні можливості наповнення законодавчих та інших нормативно-правових актів загальнотеоретичними положеннями, завдяки яким відбувається регулювання як складових кооперативного руху, так і кооперації в цілому на міжнародному та національному рівні. Скажімо, Угода про загальні умови і механізм підтримки розвитку виробничої кооперації підприємств і галузей держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав, підписана 23 грудня 1993 р. в Ашхабаді, основні положення якої були деталізовані Протоколом про механізм реалізації Угоди про загальні умови і механізм підтримки розвитку виробничої кооперації підприємств і галузей держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав від 15 квітня 1994 р., тобто розроблені та узгоджені на міждержавному та регіональному рівні, цілком справедливо розглядається як суцільний

правовий (чи масштабний нормативний) комплекс, спрямований на регулювання міжнародної виробничої кооперації на регіональному рівні [10].

Регламент Ради (ЄС) № 1435/2003 від 22 липня 2003 р. «Про Статут Європейського Кооперативного Товариства (SCE) (ЄКТ)» [11], Директива Ради 2003/72/ЄС від 22 липня 2003 р., яка доповнює Статут Європейського Кооперативного Товариства щодо залучення працівників становлять певний інтерес з огляду на необхідність гармонізувати законодавство про компанії держав-членів ЄС з метою досягнення однакового рівня захисту прав та інтересів акціонерів і третіх осіб, забезпечуючи, таким чином, свободу заснування компаній на всій території Європейського Союзу, а також міжнародну співпрацю між компаніями в різних державах-членах ЄС [12]. Дотепер існує необхідність імplementувати положення Директиви Ради 2003/72/ЄС від 22 липня 2003 р., яка доповнює Статут Європейського Кооперативного Товариства щодо залучення працівників як одного з актів *acquis communautaire* [13, с. 230] в тій мірі, в якій вони є спільними для правових систем держав-членів ЄС, що від самого початку несе на собі інтеграційне навантаження, бодай частково зі збереженням національних традицій правотворення, правозастосування у відповідній сфері правового регулювання. Як відомо, прагнення до співробітництва з Європейським Союзом дозволяє обмежитись наближенням (аппроксимациєю) українського права до права Європейського Союзу (У ст. 51 Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їхніми державами-членами (УПС) англійською мовою міститься вислів «the approximation of Ukraine's <...> legislation to that of the Community») [14, с.428].

Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 44/58 «Національний досвід в сфері сприяння кооперативному руху» (1989р.), а також доповідями Генерального секретаря ООН на 49-й (1994 р.) та 51-й (1996 р.) сесії Генеральної Асамблеї ООН лише підсилюється значення діяльності багатьох держав, насамперед держав-членів і держав-кандидатів у члени ЄС, по виробленню національних програм прийняття (або часткового прийняття) *acquis communautaire* (*acquis* ЄС), та вирішенню найважливіших питань наближення свого власного законодавства до законодавства ЄС. Започаткування комплексних галузевих порівняльно-правових досліджень відповідності правової системи України *acquis communautaire* (фр. акі комюнотер) надає змогу створити в подальшому більш цілісну картину наближення до норм і стандартів ЄС в сфері кооперативного руху, що насправді є однією з передумов входження (або, якщо завгодно, повернення) в загальне річище світових юридичних традицій, котре дозволяє використовувати цінності, створені в різних правових системах [15, с. 4].

В цьому контексті стає очевидною доцільність використання теоретичних підходів до законодавчого і нормативно-правового забезпечення сприяння розвитку кооперативів як ефективного механізму покращення життя і боротьби з бідністю, викладених в Резолюції Генеральної Асамблеї ООН 6/114 «Кооперативи в процесі соціального розвитку» (2002 р), як власне і в Резолюції Генеральної Асамблеї ООН 64/136 «Кооперативи в процесі соціального розвитку» (2009 р), в якій підкреслюється необхідність подальшого розвитку кооперативів та вміщуються заклики до урядів переглянути правові та адміністративні положення і вимоги, що регулюють діяльність кооперативів в умовах швидко змінюваного соціально-економічного середовища шляхом, зокрема, створення рівних умов для діяльності кооперативів разом з іншими комерційними і громадськими підприємствами.

В найбільш концентрованому вигляді зазначені положення і вимоги знайшли своє втілення в Рекомендації Міжнародної організації праці (далі МОП) № 127 «Про роль кооперативів у економічному та соціальному розвитку країн, що розвиваються» (1966 р.) (може називатися Рекомендацією МОП «Про кооперативи в країнах, що

розвиваються» (1966 р.)), в якій урядам всіх держав-членів МОП рекомендується, використовуючи всі можливі засоби, сприяти розвитку національних кооперативних рухів, а також в Рекомендації МОП №193 «Про сприяння розвитку кооперативів» (2002 р.), положення якої «переглядають і заміняють» рекомендацію МОП «Про кооперативи в країнах, що розвиваються» (1966 р.) [16]. В Рекомендації МОП №193 «Про сприяння розвитку кооперативів» (2002 р.) зокрема, відзначається, що уряди повинні проводити політику підтримки й формувати правові рамки, що відповідають характеру і функціям кооперативів та ґрунтуються на кооперативних цінностях і принципах. При розробці й перегляді застосовуваного до кооперативів законодавства, політики й нормативно-правових актів уряди повинні проводити консультації з кооперативними організаціями [17].

Вироблені МКА у тісній співпраці з інституціями таких міжнародних організацій як ООН документи підтверджують рішучість міжнародної спільноти і надалі сприяти кооперативному руху шляхом створення умов, в тому числі законодавчого характеру, для розвитку і зростання кооперативних організацій, а також стають об'єктом уваги, вивчення запозичення, практичного використання з метою вдосконалення законодавчої бази у відповідній сфері правового регулювання.

Висновки і пропозиції. Отже, законодавче і нормативно-правове забезпечення сприяння розвитку кооперації (кооперативної системи) в Україні перебуває в тісному взаємозв'язку із законодавчим і нормативно-правовим забезпеченням тих сфер, правовідносини в яких регулюються правом Європейського Союзу. Не зайве пригадати нормативно-правові акти, що належать за предметом правового регулювання до сфери діяльності компаній.

Попри вироблення і прийняття на національному рівні низки нормативно-правових актів, положення яких тією чи іншою мірою стосуються виробничої або промислової кооперації держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав, вдосконалення законодавчого і нормативно-правового забезпечення сприяння розвитку кооперації в Україні відбувається одночасно з аналогічними процесами в державах-членах і державах-кандидатах в члени Європейського Союзу, причому в двох важливих напрямках. Мова йде про дотримання вимог щодо наближення до норм і стандартів ЄС норм, які встановлюються для регулювання складових кооперативного руху, та наближення до норм і стандартів ЄС норм, які врегульовують функціонування кооперативної системи в цілому. Такий підхід стає запорукою вироблення і здійснення достатньо виваженої, спрямованої на довготривалу перспективу державної політики сприяння розвитку кооперації (кооперативної системи), а також створення й ефективного використання завершеної правової конструкції останньої.

Список використаної літератури

1. Кошкин А. П. Кооперативная политика в современной России [Электронный ресурс] / А. П. Кошкин. — Режим доступа: <http://pravo-wmeste.ru/2012/kooperativnaya-politika-v-grossii-prodolzhenie>; Шепилова Ю. Г. Научное обоснование государственной кооперативной политики как фактор построения социально ориентированной экономики [Электронный ресурс] : автореф. дис. ... канд. эконом. наук: 08.00.05 / Ю. Г. Шепилова. — Ростов на Дону, 2007. — 19 с. — Режим доступа: <http://www.disscat.com/content/nauchnoe-obosnovanie-gosudarstvennoi-kooperativnoi-politiki-kak-faktor-postroeniya-sotsialno>; Кооперація в агробізнесі: підруч. / Ф. В. Горбонос, Л. А. Янковська, А. О. Павленчик, Н. Ф. Павленчик, Ж. В. Семчук, С. Ф. Яців. — Львів: Львівський університет бізнесу та права, 2011. — 360 с.; Бабаєв В. Ю. Державне регулювання розвитку обслуговуючої кооперації в аграрній сфері: дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / В. Ю. Бабаєв, Національна академія держ. управління при Президентові України; Харківський регіональний ін-т держ.

управління. – Х., 2007. – 222 с.

2. Коршунов П. В. Европейское кооперативное законодательство: учеб. пособие / П. Н. Коршунов; под. ред. Н. Д. Эриашвили. – М.: ЮНИТИ-ДАНА: Закон и право, 2008. – 75 с.; Гладкий С. О. Кооперативне законодавство УСРР 1920-х років як явище правової реальності / С. О. Гладкий. – Полтава: РВВ ПУЕТ, 2010. – 522 с.;

3. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Офіційний вісник України. – 2010. – № 72/1. – Ст. 2598.

4. Про заходи щодо розвитку кооперативного руху та посилення його ролі в реформуванні економіки України на ринкових засадах: Указ Президента України № 1348 від 19 грудня 2000 року // Офіційний вісник України. – 2000. – № 51. – Ст. 2891.

5. Стратегія розвитку споживчої кооперації України (2004-2015 рр.). – К. : Укоопспілка, 2004. – С. 3, 11.

6. Про схвалення Концепції розвитку системи кредитної кооперації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 червня 2006 р. N321-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/321-2006-p>

7. Про затвердження плану заходів з виконання у 2010 році Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2010 року № 274-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uapravo.net/akty/pravo-osnovni/akt8teqa4a.htm>; Про затвердження плану заходів з виконання у 2011 році Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 6 квітня 2011 року № 273-р. // Урядовий кур'єр. – 2011. – 8 червня; Про затвердження плану заходів з виконання у 2012 році Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 травня 2012 року № 331-р. // Урядовий кур'єр. – 2012. – 17 липня.

8. Концепція розвитку національного кооперативного руху. – К. : Укооппостачмаш, 2001. – С.6,7.

9. Там само. – С.17-18.

10. Орлик М. Міжнародна виробнича кооперація: чим вона приваблива і яке її майбутнє? [Електронний ресурс] / М. Орлик // Юридическая газета. – 2004. – №24. – 31 декабря. – Режим доступу: <http://www.yur-gazeta.com/ru/oarticle/1243/>

11. Council Regulation (EC) No 1435/2003 of 22 July 2003 on the Statute for a European Cooperative Society (SCE) [Electronic resource]. – The access mode: http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=EN&numdoc=32003R1435&model=guichett

12. Ханик-Посполітак Р. Статут європейської компанії як модель для українського законодавства [Електронний ресурс] / Р. Ханик-Посполітак // Юридичний журнал. – 2004. – № 9. – Режим доступу :

<http://www.justinian.com.ua/article.php?id=1400>

13. Господарське право України: навч. посібник: у 2 ч. / за заг. ред. О. П. Гетьманець, Ю. М. Жорнокуя, О. М. Шуміла. – К.: Хай-Тек Прес, 2013. – Ч.1. - 368 с.

14. Общетеоретическая юриспруденция: учебный курс: учебн. / под. ред. Ю. Н. Оборотова. – Одеса.: Фенікс, 2011. – 436 с.

15. Коршунов П. В. Европейское кооперативное законодательство: учеб. пособ. / П. Н. Коршунов; под. ред. Н. Д. Эриашвили. – М.: ЮНИТИ-ДАНА: Закон и право, 2008. – 75 с.

16. Щодо ролі кооперативів у економічному та соціальному розвитку країн, що розвиваються [Електронний ресурс]: рекомендація МОП від 21 червня 1966 року № 127 (із змінами та доповнення станом на жовтень 2010 року). – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/993_249/print1368602791444790

17. Там само.

Стаття надійшла до редакції 1.11.2013 р.

H. V. Lavryk

**LEGISLATIVE AND NORMATIVE-LAGAL ENSURING OF COOPERATION
(COOPERATIVE SYSTEM) DEVELOPMENT ASSISTANCE: INTERNATIONAL
AND NATIONAL LEVEL**

The article investigates the place and role of international norms and standards in the legislative and normative-legal ensuring procedure of cooperation development supporting, cooperative system functioning of the whole. Very important is the creation of appropriate conditions to satisfy the economic, social and other needs of the cooperative organizations' members, to improve their economic status and further development of cooperative movement at the international and national level.

Legislative and and normative-legal ensuring of cooperation (cooperative system) development assistance in Ukraine is closely interrelated with the legislative and normative-legal ensuring of those areas, in which legal relations are regulated by the European Union law. Despite the making and adoption at the national level a number of normative and legal acts, which provisions more or less are related to manufacturing or industrial cooperation of member states of the Commonwealth of Independent States, improvement of legislative and and normative-legal ensuring of cooperation (cooperative system) development assistance in Ukraine takes place simultaneously with similar processes in the member states and candidate countries for membership of the European Union. It's about compliance with the requirements of enforcing the approximation to EU norms and standards, which are set to regulate components of cooperative movement, and norms, which regulate the cooperative system as a whole functioning. That approach is a pledge to the making and implementation of well-balanced, aimed at long-term cooperation (cooperative system) development state policy assistance, and also creation and effective use of completed legal construction of the last by making the package of laws as a system of separate normative acts that would codify cooperative legislation by its institutions.

Keywords: *cooperation (cooperative system), legislative and normative-legal ensuring, The Conception of the National Cooperative Movement Development, norms and standards of the EU, approximation to the *acquis communautaire*.*

УДК 34(3/9)

М. В. Проскуров

**КЛАСИЧНЕ ПРАВО ВЛАСНОСТІ В ТРАДИЦІЙНОМУ ІСЛАМСЬКОМУ
ЗАКОНОДАВСТВІ ТА РОЗВИТОК ТРАДИЦІЙНОЇ СИСТЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ
ІНСТИТУТУ ВЛАСНОСТІ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ НА ПРИКЛАДІ
ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ЄГИПТУ**

У статті висвітлено розвиток права власності у ісламському законодавстві на прикладі законодавства Єгипту. Проаналізовані нормативно правові акти, що регламентують права власності: Закони Шаріату та деякі інші Закони Єгипту. Розкрито не традиційний підхід до регулювання питань власності, особливо по відношенню до земельних ділянок.

Ключові слова: *право власності, Закони Шаріату, ісламське право, набуття права власності.*

Постановка проблеми. На протязі десятиріч не відбулося жодних суттєвих змін в основному єгипетському законі, що регламентує право власності і звичайно, класичне